

LA SINCERITAT I LA FRANQUESA COM A ESTRATÈGIES PRAGMÀTIQUES (The Sincerity and the Frankness as a Pragmatic Strategies)

Lucie Kuzmová*
Universitat Masaryk de Brno

Abstract: The sincerity and the honesty as enunciative attitudes involve the personality of the speaker in his statement, they indicate the discursive intensification that, from the social point of view, can be considered as polite or impolite, because it affects the image of each participant. We study the pragmatic values of enunciative adverbs *sincerament* and *francament* in the different discursive genres in modern Catalan. This analysis is focused on the intensification and mitigation of (im)politeness in representative speech acts. Both of pragmatic strategies are used as an effective argumentative resource that reinforces the speaker's position.

Keywords: (Im)politeness, Enunciative adverbs, Mitigation, Intensification, Argumentation.

Resumen: La sinceritat i la franquesa como actitudes enunciativas involucran el jo del parlant en el que diu, marquen la intensificació discursiva que des del punt de vista social pot tenir efectes cortesos o descortesos, ja que afecta les imatges personals dels interlocutors. S'estudien els valors pragmàtics dels adverbis d'enunciació *sincerament* i *francament* en diferents gèneres discursius del català actual. L'atenció de l'anàlisi se centra en la intensificació i l'atenuació de la (des)cortesia verbal en els actes de parla assertius. Totes dues estratègies pragmàtiques es fan servir sovint com a recursos argumentatius eficaços reforçant la posició del parlant.

Paraules clau: (Des)cortesia, Adverbis d'enunciació, Atenuació, Intensificació, Argumentació.

1. Introducció

Del principi de cooperació de Grice (1975) es deriven quatre màximes conversacionals, que els parlants han d'obeir en qualsevol conversació per tal d'aconseguir un intercanvi conversacional eficaç i coherent. Es tracta de les màximes de *quantitat*, *qualitat*, *relació*, i *mode*. Per a aquest estudi és important la màxima de qualitat, ja que es refereix a la veracitat

* **Direcció per a correspondència:** Lucie Kuzmová. Departament de Llengües i Literatures Romàniques. Facultat de Filosofia i Lletres. Universidad Masaryk de Brno. Arna Nováka 1, 602 00 Brno (República Txeca) (lkuzmova@mail.muni.cz)

de la informació proporcionada, és a dir, la màxima exigeix que el missatge no contingui informacions falses. Les màximes griceanes se solen aplicar d'una manera diferent segons el context, els parlants en qualsevol situació decideixen quin grau de prioritat li assignaran a cadascuna de les màximes proposades. No obstant això, en realitat no sempre s'adhereixen d'una manera absoluta al principi de cooperació, les màximes no són inviolables, els parlants poden violar o ignorar intencionadament cadascuna d'elles. Grice diu al respecte (1989: 28): „There are, of course, all sorts of other maxims (aesthetic, social, or moral in character), such as “Be polite”, that are also normally observed by participants in talk exchanges, and these may also generate nonconventional implicatures“.

Llavors si se suposa que els parlants cooperatius han de ser sincers en les seves interaccions, per què de vegades aquesta sinceritat s'explicita? Quins efectes pragmàtics tenen els adverbis *sincerament* i *franquement*, que remarquen l'actitud sincera de l'emissor de l'acte de parla en l'enunciació en les proposicions assertives? L'aplicació del principi de cooperació i de les màximes conversacionals de vegades entra en conflicte amb les necessitats de la cortesia, l'incompliment de les màximes conversacionals establertes per Grice pot produir efectes cortesos, vol dir això que l'explicitació de la màxima de sinceritat implica descortesia verbal? Segons alguns lingüistes, com ara Porroche Ballesteros (2005, 2006) o Aznárez Mauleón i González Ruiz (2006), aquests adverbis, igual que altres expressions lingüístiques de franquesa, es fan servir per a posar èmfasi en el respecte de la màxima de qualitat en un context comunicatiu per al qual no seria gaire típica. Nosaltres creiem que l'ús dels adverbis enunciatius estudiats no es pot explicar sempre només d'aquesta manera, creiem que el seu impacte social és més complex. D'acord amb les conclusions de Brenes Peña (2013), les expressions enunciatives de sinceritat es caracteritzen per la multifuncionalitat. Com veurem, la sinceritat i la franquesa s'expliciten en casos diferents, quan es volen subratllar aspectes positius o negatius del parlant o d'una altra persona, l'ús de les expressions estudiades pot seguir una funció estratègica d'acord amb les relacions interpersonals existents. Per a trobar respostes a les preguntes que ens plantegem, analitzarem intercanvis provinents de corpus escrits i orals de la llengua catalana.

Les expressions de sinceritat i franquesa són recursos lèxics que tenen en tots els contextos la funció intensificant, a través dels recursos lingüístics de sinceritat i franquesa s'intensifica la força il·locutiva assertiva i amb això la validesa del que es diu. A les pàgines següents observarem els efectes socials de tal intensificació, que, com veurem, també pot portar a originar efectes atenuants. Els interlocutors fan ús de diverses estratègies atenuants o intensificants respectant o no les normes de la cortesia verbal d'acord amb les seves intencions comunicatives en una situació determinada¹.

2. Adverbis de sinceritat i franquesa

Els adverbis estudiats formen part d'adverbis d'enunciació, aquesta mena d'adverbis afecten el *modus* de l'enunciació (Payrató 2008 [2002]), que inclou les actituds, creences i avaluació del

1 «The same forms may function in some contexts as attenuating devices, in others as boosting devices. Determining the effect of many lexical items requires attention to linguistic factors, such as intonation and syntactic position in accurately defining their form, pragmatic factors, such as the illocutionary point of the speech act being modified, and social factors, such as the status of the speaker in relation to the hearer and the topic under discussion». (Holmes 1984: 363)

parlant respecte al que comunica. López i Morant (2008 [2002]) els classifiquen sintàcticament com a *adverbis d'acte de parla*, ja que afecten les circumstàncies relatives al desenvolupament de l'acte verbal². Segons la seva classificació, *sincerament* i *francament* són *adverbis dialògics*, que “qualifiquen l'actitud del parlant en l'acte il·locutiü, o bé requereixen a l'oient una determinada actitud en l'acte il·locutiü, que realitzarà en el torn següent” (López; Morant 2008: 1838). Els adverbis dialògics matisen que la proposició de l'emissor o la que s'exigeix de l'interlocutor és, o pretén ser, sincera, de dir la veritat. Generalment, es fan servir per a ressaltar l'actitud de sinceritat i franquesa que activa el parlant durant l'acte verbal emès. Gràcies al seu valor enunciatiu, els adverbis en qüestió, igual que altres locucions adverbials semblants³, són semànticament equivalents a un modificador de verb de dicció referit a l'acte d'enunciació d'un missatge.

Com ja s'ha dit, amb la presència de les expressions de sinceritat les assercions es tornen més emfàtiques i s'intensifica el contingut de la proposició. A través de la demostració verbal de la sinceritat el parlant emfatitza l'enunciació i assumeix el contingut del seu missatge de manera absoluta. O sigui, el parlant es responsabilitza de forma plena i oberta de la seva convicció sobre el contingut de la proposició. Els adverbis d'enunciació funcionen al mateix temps com a recursos verbals per a cridar l'atenció sobre la informació que es dona a conèixer. Amb tot això creix la força il·locutiva de la proposició emesa.

Aquests elements d'enunciació tenen un grau bastant elevat de llibertat posicional, els parlants els poden col·locar al començament, a l'interior o al final de la proposició en expressar la seva actitud subjectiva en l'acte de parla. És bastant rendible el seu ús parentètic, és a dir, apareixen entre els signes de puntuació a l'esquerra i a la dreta, es caracteritzen per l'absència de dependències, resten fora de l'abast proposicional. A més, poden constituir una unitat entonativa i són combinables amb qualsevol modalitat oracional. González Ruiz (2007: 205-209), entre d'altres, presenta els criteris formals esmentats com a proves per a considerar aquesta mena d'unitats adverbis d'enunciació i no pas de l'enunciat. Per tant, per a analitzar els adverbis d'enunciació s'ha de recórrer a l'estudi d'entitats que caracteritzen l'enunciació, com ara els interlocutors, les pressuposicions, etc. (Pérez Saldanya 1991). Com a conseqüència de tenir un valor enunciatiu, en cas de ser utilitzats entre inflexions es poden parafrasejar, per exemple, de manera següent: *et dic francament/seriosament que...* Mata (2007: 297-298) observa que “(...) no tenen relació estructural ni funcional amb la proposició ni amb cap dels seus constituents, i pragmàticament s'orienten cap a un dels participants de l'acte lingüístic (...)”. La posició parentètica permet identificar-los com a adverbis oracionals. A més de l'ús com a adverbis oracionals, els adverbis aquí estudiats poden funcionar com a modificadors del predicat (modificadors de mode) o com a adverbis orientats al sintagma adjectival o adverbial.

Els adverbis d'enunciació poden resultar ambigus en les preguntes, ja que es poden orientar al parlant i explicitar que pregunta sincerament una cosa o es poden orientar a l'interlocutor demanant una resposta sincera.

Ja s'ha concretat que els adverbis d'enunciació representen recursos per a intensificar el contingut proposicional. Segons Briz Gómez (2017) la intensificació és una estratègia que

2 Per a completar, afegim que la GEIEC (2021 [2018]) els inclou entre adverbis oracionals enunciatius.

3 Per exemple, *amb sinceritat*, *amb franquesa*, *et seré franc*, *sense embuts*, etc.

reforça el que es diu o el punt de vista de l'emissor. Per tant, la intensificació freqüentment funciona com a una eina argumentativa eficaç, que pot ajudar a persuadir l'altra persona, i des de la perspectiva social pot augmentar la valoració o l'amenaça de les imatges personals dels interlocutors. Com veurem més endavant, la intensificació codificada en els adverbis *sincerament* i *francament* en alguns casos comporta l'atenuació de la descortesia de l'acte verbal. L'atenuació com a estratègia pragmàtica consisteix a disminuir la força il·locutiva d'un acte de parla o la força d'una determinada expressió (Briz Gómez 2003), sovint es vincula a la preservació de les imatges personals dels parlants.

3. Corpus i metodologia

Per tal de poder observar els efectes pragmàtics dels adverbis *sincerament* i *francament* s'aprofiten diversos recursos de dades. És, d'una banda, el corpus de les fonts escrites el Corpus textual informatitzat de la llengua catalana de l'IEC accessible públicament a través de la pàgina web ctilc.iec.cat⁴. A través del CTILC s'han pogut analitzar els adverbis en qüestió tant en textos literaris (narrativa, teatre i assaig), com en textos científics i divulgatius de temes diferents, i en articles periodístics. La cerca de les dades es va limitar per l'any de publicació, d'aquesta manera només es tenen en compte fonts publicades entre els anys 1999-2013. D'altra banda, es fan servir les dades procedents del Corpus Oral de Conversa Col·loquial (COC) i del Corpus Oral de Registres (COR) del Corpus de Català Contemporani de la Universitat de Barcelona (CCCUB) a partir de les transcripcions proporcionades pel grup de recerca GEV. Els corpus orals analitzats ens posen a l'abast converses amb diferent grau de formalitat/informalitat. I, finalment, s'estudia l'ús de tots dos adverbis en el context parlamentari de quatre Diaris de Sessions del Parlament de Catalunya del mateix període escollits a l'atzar. En dissenyar el corpus s'ha procurat dotar-lo de mostres de diversos gèneres discursius, tant orals com escrits, amb la finalitat d'aconseguir reflectir els diferents efectes pragmàtics que puguin originar els adverbis *francament* i *sincerament*.

Pel que fa a l'ús de textos literaris en l'anàlisi pragmalingüística, som conscients que l'escriptura, a causa de l'estilització literària i depuració artística, no pot reflectir amb una fidelitat absoluta els usos orals d'una determinada llengua. L'espontaneïtat característica per al llenguatge parlat es veu restringida per la mà de l'escriptor. No obstant això, segons el nostre parer, les intervencions contingudes en les obres literàries ofereixen una visió fidel quant al llenguatge quotidià parlat. Iglesias Recuero (2010: 373-374) exposa diversos trets de les obres literàries que compensen la suposada naturalitat limitada de les converses fictícies contingudes en la narrativa, són: la versemblança, la naturalesa discursiva, la interdependència amb les ideologies socials i la riquesa de les situacions i els valors socials. Fowler (1981: 7) en el seu treball *Literature as Social Discourse* diu que "(...) literature is a kind of discourse, a language activity within social structure like other forms of discourse. It is as amenable to linguistic study as are all other discourses such as conversation, letters, (...), etc". Tot això significa que en realitat el discurs literari representa una evocació d'intercanvis reals i es pot considerar adequat per als treballs pragmalingüístics. Es tracta d'enun-

4 (consultada entre 11-29 de setembre del 2021)

ciacions vàlides perquè la literatura com a manifestació de la llengua és capaç de reflectir la llengua actual i les preferències lingüístiques de l'època, ja que la produeixen usuaris actius d'aquesta mateixa llengua. Per tant, suposem que la validesa de les conclusions del treball no s'hauria de veure gaire afectada per la inclusió de les dades procedents de fonts literàries.

Del corpus esmentat se n'aprofiten actes de parla en els quals detectem la presència dels adverbis estudiats. L'estudi fa servir com a referència la teoria dels actes de parla formulada per primer cop als anys 60 del segle passat pel filòsof del llenguatge Austin (1962) i complementada i sistematitzada més tard pel seu deixeble Searle (1969, 1976). Els actes de parla inclouen les intencions dels parlants. La idea fonamental de la teoria es refereix al fet que els enunciats són classes d'accions, que els parlants mitjançant les paraules estan realitzant accions específiques. Searle estableix els següents grups dels actes de parla: actes assertius, directius, comissius, expressius i declaratius. Els actes de parla assertius tenen la funció de descriure l'estat de coses del món i representar-lo com a real, es basen en la creença del parlant que el que diu és veritable. La funció dels actes directius/exhortatius consisteix a comunicar a l'interlocutor que realitzi o no realitzi una determinada acció. Els comissius es fonamenten en comprometre el parlant a l'acompliment d'una acció futura, corresponen a la intenció de realitzar-la. Mitjançant els actes expressius es manifesta l'estat psicològic del parlant, representen sentiments i actituds envers alguna persona o cosa. I la funció dels actes declaratius és alterar l'estatus o l'estat institucional d'algú o d'alguna cosa.

L'hispanista Haverkate (1994), servint-se de la tipologia de Searle, atribueix als diversos grups dels actes de parla la qualitat de ser inherentment cortesos o descortesos. Haverkate afirma: "no hay expresiones neutras respecto a la cortesía: los enunciados son corteses o no lo son. La cortesía está presente o está ausente; no hay término medio" (1994: 17). Segons ell, és no cortès qualsevol acte que no beneficiï intrínsecament l'interlocutor, i, al contrari, és cortès cada acte que serveixi per a beneficiar-lo. Haverkate postula que els actes expressius (salutació, compliment, agraïment, disculpa) i comissius (promesa, invitació), que expressen la cortesia positiva, pertanyen als actes de parla intrínsecament cortesos. Els actes no cortesos, que no beneficien intrínsecament l'interlocutor, no impliquen necessàriament descortesia i es veuen subdividits en dues categories: els actes descortesos i els no descortesos. El subgrup dels actes no descortesos es caracteritza per un caràcter neutre pel que fa a l'expressió intrínseca de la cortesia, en concret es tracta dels actes assertius, per una banda, i dels directius, per l'altra banda. Els representants dels actes descortesos són els actes expressius, que manifesten un estat psicològic negatiu de l'emissor cap al receptor (insultar, menysprear, etc.).

Un cop recollides les proposicions que contenen un dels dos adverbis, es passa a l'estudi del context en el qual apareix l'adverbi i es considera el tipus de l'acte de parla segons la taxonomia de Searle, l'expressió intrínseca de la cortesia dels actes de parla proposada per Haverkate i l'orientació dels adverbis a la imatge personal positiva o negativa dels interlocutors (Brown i Levinson 1978, 1987)⁵. *Franca*ment i *sincerament* són elements que reforcen

5 Segons aquests autors, cada membre de la societat reclama per a si una imatge personal, aquesta en tota la interacció social pot ser damnificada, mantinguda o reforçada. D'una banda, tots desitgem que no se'ns imposi res, que tinguem llibertat d'actuació (imatge negativa) i, d'altra banda, desitgem ser estimats i respectats pels altres (imatge positiva).

en tots els casos l'enunciació, és a dir, la força il·locutiva del que es diu es veu intensificada. El que ens interessa és saber quins efectes pragmàtics en concret poden provocar aquests dos adverbis pel que fa a la (des)cortesia verbal. Ja que, com defensa, per exemple, Albel-da Marco (2006) i Briz Gómez (2012), no es pot afirmar que hi hagi una relació directa entre intensificació i descortesia o entre atenuació i cortesia. Per tant, a continuació, es procedeix a l'etiquetatge de les proposicions en relació a la capacitat dels adverbis d'atenuar o intensificar la cortesia o la descortesia verbal dels enunciats. A partir de la interpretació de les dades s'intenta resumir el seu comportament pragmàtic i també descriure, de manera general, i comparar el seu comportament morfosintàctic.

Els fragments analitzats que recopilem en el present article s'han reduït en la majoria de casos a l'oració que conté l'expressió analitzada, de manera que el context no ocupi massa espai. En alguns casos s'ha optat per afegir-hi part de la proposició anterior, reacció posterior, etc., que ajuden a entendre la interpretació de les dades.

4. Anàlisi

Abans d'entrar en l'anàlisi pragmàtica, compararem alguns aspectes formals dels adverbis d'enunciació *francament* i *sincerament*.

Dins del corpus de treball especificat a l'apartat 3. hem detectat 143 exemples de *francament* i 88 de *sincerament*. Encara que, almenys dins de la nostra mostra, *francament* resulta més productiu, no en trobem exemples en el CCCUB i la seva productivitat en els Diaris de sessions també és menys productiva en comparació amb l'adverbi *sincerament*. Disposem de tan sols 4% de mostres orals⁶ d'aquest adverbi. Quant a *sincerament*, l'adverbi resulta operatiu tant en el corpus escrit com en el parlat, les mostres orals constitueixen el 24%. Amb aquestes dades no volem generalitzar que aquests adverbis d'enunciació siguin o no més freqüents en el llenguatge escrit, som conscients que el corpus escrit és més ampli que l'oral, les dades presentades només han de servir per a corroborar la constatació que *sincerament* sembla més productiu en el llenguatge oral en comparació amb *francament*, que es presenta com a altament productiu sobretot en el llenguatge escrit.

Els adverbis estudiats poden accentuar un adjectiu i un adverbi, se situen davant d'aquest, poden complementar un verb, normalment el segueixen, però també el poden precedir, i, a més, poden reforçar tot l'enunciat situant-se a la posició inicial, final o interior de la proposició, de la qual se solen separar mitjançant comes. Observem que encara que canviessin de lloc dins de la proposició, no canviaria substancialment el seu impacte pragmàtic.

Encara que tots dos adverbis es poden combinar amb les categories lèxiques esmentades, hi trobem algunes diferències quantitatives. *Francament* emfatitza en més de la meitat de casos (78) un adjectiu, *sincerament* ho fa només en 3 casos. I l'adverbi *sincerament* complementa en més de la meitat d'ocurrències (51) un verb, *francament* en complementa 13 en total.

La presència dels adverbis *francament* i *sincerament* pot afectar els actes de parla asser-tius, directius, expressius i comissius. Dins del nostre corpus, la majoria de proposicions són

6 Encara que el debat parlamentari sol estar acuradament preparat i sovint es basa en un text escrit, es tracta d'un gènere discursiu oral. Aquest gènere és altament formalitzat i determinat mitjançant diverses regles. (Cantos 2014)

asserccions, de les quals ens ocuparem amb més detall. Abans de fer-ho, resumim les conclusions a les quals hem pogut arribar gràcies a l'estudi del petit grup d'actes de parla directius i expressius. Als comissius no se'ls dedica cap espai, ja que en vam trobar només un exemple i això no ens permet establir cap generalització sobre l'ús dels adverbis d'enunciació en els actes de parla comissius.

Encara que el nombre dels actes de parla directius no és gaire elevat, les dades de les quals disposem indiquen la tendència dels adverbis analitzats a intensificar la possible descortesia de l'acte directiu. L'adverbi d'enunciació se sol ubicar darrere del verb que designa l'acció exhortada. D'aquesta manera l'acte es torna encara més impositiu, al parlant se li demana que actuï d'una manera sincera o franca com si no ho fes en altres circumstàncies, és a dir, la petició es presenta més insistent. L'acte de parla resultant posa en perill la imatge de l'interlocutor, com ja s'ha dit, l'acte pot implicar que l'interlocutor no pretenia ser col·laborador i franc en la seva reacció. En molts d'aquests exemples, la descortesia segurament no és l'objectiu principal del comportament comunicatiu del parlant, però l'interlocutor el pot percebre com a tal, o sigui, l'element en pot augmentar la sensació de descortesia. Com es pot veure en els exemples, es tracta de situacions en les quals el parlant no pretén compensar el possible perill per a la imatge de l'interlocutor, el context d'urgència o confiança, etc., sovint justifica parcialment tal comportament. Així el parlant manifesta que prefereix ser directe per a obtenir una reacció pertinent, des del punt de vista de la sinceritat, per part de l'interlocutor.

(1) — Et vas posar gelosa, Jane?

— No n'heu de fer res, senyor Rochester. Contesteu-me **francament** una altra vegada. ¿Creieu que la senyoreta Ingram no sofrirà arran de la vostra coqueteria fraudulenta? ¿No penseu que es considerarà abandonada i desdenyada? (Arbonès 2001, CTILC)

En els actes de parla expressius amb els quals compta el corpus de treball, que són peticions de perdó, expressions d'agraïment i bons desitjos, els adverbis estudiats intensifiquen la cortesia verbal. Es tracta d'actes de parla inherentment cortesos, mitjançant l'afegiment dels adverbis *francament* o *sincerament* se subratlla el fet que l'acte expressiu no es duu a terme d'una manera automàtica només per a complir normes convencionals de cortesia, sinó que implica l'interès personal del parlant en realitzar l'acte, d'aquesta manera creix la cortesia codificada en la proposició. L'acte de parla expressiu sincer beneficia tant la imatge positiva del parlant com la del destinatari, beneficia l'harmonia de les seves relacions interpersonals.

(2) I, evidentment, jo també vull donar les gràcies molt **sincerament** al senyor David Bonvehí, a un jove diputat, en temps, en edat, però també a la cambra, i a més a més, doncs, que ha mostrat el seu to sempre positiu, encoratjador, i que hauria estat molt més difícil dur a terme aquesta ponència en un temps que aquí s'ha qualificat de rècord, però que jo crec que la seva personalitat i el saber fer ens ho ha fet a tots molt més fàcil. (Sessió 22.1: 48, DSPC)

En les pàgines següents ens fixarem en les diferents possibilitats pragmàtiques dels adverbis *sincerament* i *francament* en els actes de parla assertius. Observarem l'orientació dels adverbis analitzats a la imatge personal positiva o negativa dels interlocutors. A més,

cal tenir present que tots dos adverbis operen en tots els contextos com a intensificadors de la imatge positiva del parlant, que es mostra explícitament sincer o franc, ja que totes dues són qualitats considerades positives i esperades en qualsevol interacció interpersonal. Per tant, veurem que els adverbis d'enunciació poden tenir una funció pragmàtica doble: d'una banda, realcen la imatge positiva del parlant, d'altra banda, afecten també la imatge positiva o negativa de l'interlocutor, d'acord amb el context.

Ja s'ha insinuat més amunt que l'explicitació de la màxima de sinceritat podria comportar efectes descortesos, ja que de vegades, depenent del context i de la naturalesa de les relacions interpersonals, les opinions sinceres, no emmascarades i massa directes, poden ferir l'altra persona. En alguns casos, la descortesia, o fins i tot la intensificació de la descortesia, és intencionada, ja que un dels objectius comunicatius de la proposició és damnificar la imatge personal de l'interlocutor. En d'altres casos, la descortesia no és un dels objectius principals del missatge, però els seus efectes es perceben com a tals, una opinió sincera pot ser potencialment percebuda com a descortès. Vegem alguns exemples concrets.

(3) Ella: T'he dit que prou...

Ell: No... Escolta... T'ho dic **sincerament**... Vull que tornem a estar junts...

Ella: Cada vegada que obres la boca ets més ridícul... (Coca 1999, CTILC)

En aquest fragment el parlant que fa servir l'adverbi *sincerament* insisteix en la sinceritat per demostrar el respecte i l'amor cap a l'altra persona i per aconseguir que es tinguin en compte els seus arguments, l'adverbi actua com a argument per a persuadir l'altra persona. No obstant això, en observar la reacció de la interlocutora veiem que el comportament verbal del parlant és considerat inadequat i no sembla que es cregui en la seva sinceritat. Es percep com a bastant ofensiu, encara que no era la intenció del parlant. En general, la interpretació depèn del destinatari del missatge, per tant, en aquest cas l'efecte social és descortès.

(4) [...] té el cinisme de respondre que el memoràndum és jurídicament transcendent; reconeix, doncs, que el dictamen és, almenys per a ell, allò que en diem col·loquialment paper mullat. **Sincerament**, ni en la ficció més imaginativa resultarien versemblants actituds d'aquesta mena. (Martí i Castell 2005, CTILC)

Aquí *sincerament* intensifica l'atac a la imatge personal de l'altra persona. Sense l'adverbi podria semblar que el parlant només repeteix una veritat general, però mitjançant l'adverbi s'adhereix obertament a la crítica. La finalitat de l'adverbi és subratllar el caràcter negatiu de l'actitud de la persona de la qual es parla. El parlant no es preocupa de salvaguardar la imatge d'algú que es comporta d'aquesta manera. L'adverbi actua com a element de força il·locutiva, legitima els seus arguments i reforça l'assertió.

D'altra banda, l'adverbi *sincerament* també pot servir per a atenuar els efectes descortesos del que es diu.

(5) Aquests elements, **sincerament** ho pense, obliguen les Balears a repensar l'escenari macroregional més ample al qual incorporar-se. (Boira Maiques 2002, CTILC)

Es ressalta que es tracta d'una opinió sincera, que evidentment no ha de ser una opinió encertada, però és una opinió sincera de la qual el parlant se'n fa responsable i s'adona que l'opinió d'altres persones no ha de coincidir amb la seva. L'adverbi *sincerament* l'ajuda a deixar clar que prefereix ser sincer, encara que la seva opinió sigui diferent o contradigui altres persones, fet que es pot qualificar de descortès, per obtenir benefici per a les Balears. La descortesia potencial de l'emissió d'una opinió o desacord es mitiga gràcies a la necessitat de la sinceritat.

La sinceritat suavitzca el desacord també a l'exemple següent.⁷

(6) Amb aquest tipus d'experiments, ¿podem veritablement afirmar que els ximpanzés posseeixen una gramàtica interioritzada? **Sincerament**, no. (Llinàs Grau 2001, CTILC)

Oferim també un exemple d'un context de més confiança interpersonal en el qual s'intenta evitar la percepció descortès del missatge.

(7) Frederic.- [...] Al teu costat, és com si estigués al cel... Només trobo a faltar, no ho sé... **Sincerament**, m'agradaria veure't més feliç, més com abans...
Isabel (*com si l'hagués agafat en falta*).- Abans? Abans de què? (Gomà; Pou; Sirera 2001, CTILC)

El que diu el parlant pot ser entès com a una crítica, per tant, ell decideix fer servir diferents atenuants, com ara *només*, *no ho sé* i *sincerament*. L'adverbi *sincerament* comunica la necessitat de la sinceritat a l'hora de descriure les seves emocions per tal d'aconseguir un estat favorable per al bé de la relació. La sinceritat justifica la crítica que no s'emet per a ferir intencionadament la interlocutora, sinó per a descriure l'estat actual de les coses, serveix per a atenuar la sensació negativa de la proposició, mitiga la potencial descortesia de l'acte.

El valor de l'atenuació de la descortesia de l'adverbi *sincerament* és freqüent en combinació amb els verbs epistèmics *pensar* i *creure*, per exemple, a (5) i altres. Alguns autors, per ex., Caffi (2004), destaquen aquests verbs com a formes típiques per a expressar funcions atenuants en el discurs, encara que no és l'única funció pragmàtica⁸ dels verbs epistèmics esmentats.

L'adverbi *sincerament* es pot orientar també a intensificar la cortesia de l'acte de parla. En les proposicions en les quals *sincerament* subratlla algun aspecte positiu de la imatge personal de l'interlocutor, o sigui, que serveixi per a realçar la seva consideració i beneficiar la imatge positiva de l'altra persona, s'intensifica la cortesia de l'assertió. Com ja s'ha dit més amunt, la intensificació de la imatge positiva del parlant es dona en tots els casos en

7 En aquest enunciat, igual que a (13), per exemple, l'ús pragmàtic de l'adverbi es pot explicar també a partir del seu valor evidencial. Aquí la veracitat de la font d'informació, representada pel parlant (authoritative source of information (González 2015)), pot justificar la proposició. L'evidencialitat del terme està relacionada amb el seu valor epistèmic. La sinceritat/franquesa relacionada amb la veracitat pot ser, en aquest context, verificada a través de l'evidència directa o indirecta (Willett 1988). És a dir, el valor evidencial permet formular un judici la veracitat del qual pot ser comprovada. Cf. González (2015), estudi de la veritat/la veritat amb el valor de marcadors evidencials.

8 Per ex., Cuenca (2015) reconeix la importància del verb epistèmic a l'hora d'intensificar una proposició, sobretot en el discurs parlamentari.

els quals aquest manifesta explícitament estar donant una opinió sincera i generosa, una autocrítica sincera, etc. Mitjançant la intensificació de la cortesia de l'acte de parla s'harmonitzen les relacions interpersonals, el destinatari del missatge no és beneficiat tan sols per la informació positiva que es refereix a ell mateix, sinó també pel fet de rebre una informació sincera. Veiem que sovint s'intensifiquen les imatges dels dos interlocutors, evidentment, aquesta harmonització interpersonal pot ser emprada estratègicament per a facilitar els objectius comunicatius de l'emissor.

Un exemple d'aquestes estratègies el podem observar a l'exemple que segueix:

- (8) Finalitzada la sèrie, penso **sincerament** que va ser un encert perquè va permetre, per primera vegada en la història televisiva del nostre país, fer arribar un mos de la realitat judicial a les llars dels ciutadans. (Vidal 2002, CTILC)

Encara que l'opinió no ha de ser compartida per tothom, el parlant intenta expressar una opinió sincera parlant bé dels productors del programa televisiu esmentat. Al mateix temps la sinceritat expressada dona suport a l'argumentació, enforteix la posició pròpia en una confrontació possible.

En alguns casos les assercions serveixen directament per a subratllar o augmentar la imatge positiva del parlant.

- (9) [...] sinó a més de dir-ho per televisió immediatament, dir-li a tothom en català i en castellà perquè se n'enterés tothom, em sembla, **sincerament**, que més no he de fer. (POL2 2004, COR)

Amb *sincerament* el parlant deixa clar que està convençut que ha fet tot el possible per a fer arribar el seu missatge a la població amb la finalitat que no en quedi cap dubte. D'aquesta manera no només es presenta com a un parlant sincer, sinó també com a un líder competent, estratègicament augmenta la imatge positiva pròpia. El parlant és l'únic qui pot assumir la sinceritat del que diu, l'efecte provocat és d'enfortiment d'una opinió. Es tracta d'un recurs d'argumentació.

Les mateixes funcions es poden observar en els usos de l'adverbi *francament*.

L'adverbi intensifica la descortesia d'un acte de parla assertiu dirigit a posar en perill la imatge del destinatari, sovint es tracta de crítiques o proposicions que damnifiquen la imatge positiva de l'altra persona.

És bastant freqüent la combinació de l'adverbi *francament* amb adjectius, sobretot precedint-los. L'adverbi actua com a mecanisme de focalització informativa o argumentativa, cridant l'atenció sobre el contingut de l'adjectiu acompanyat. En aquestes col·locacions l'adverbi adopta també una connotació de quantificació, equivalent a *molt*, *massa*, etc. S'intensifica la descortesia si l'adjectiu es refereix a un aspecte negatiu o criticat de l'altra persona, s'intensifica la cortesia, com veurem més tard, si l'adjectiu es refereix a un aspecte positiu o elogiat. Considerem que en aquests casos l'orientació cap a la cortesia o descortesia de *francament* està directament lligada a la semàntica de l'adjectiu que acompanya. Vegem els exemples:

(10) Resulta **francament** vergonyós el que l'Ajuntament està fent amb els marxants i usuaris del mercat de la Devesa. (T. i Fernández 2005, CTILC)

(11) En canvi, vostè no disposa d'un testimoni tan rotund, d'un testimoni que, de vegades, resulta més que desagradable, repugnant, **francament**. (Pairolí 2004, CTILC)

En tots dos casos es tracta de crítiques d'actitud, que poden resultar també bastant ofensives, i aquesta pot ser la seva finalitat, ja que veiem que els parlants en cap moment incorporen estratègies atenuants de la força il·locutiva de les proposicions. L'argumentació es dirigeix a ferir la imatge personal de qui es parla. A l'exemple (11) veiem que l'adverbi *francament* s'interpreta com a intensificador de la descortesia verbal fins i tot en la posició posterior. Passa el mateix a l'exemple següent, on no intensifica l'abast d'un adjectiu, sinó, tota la proposició.

(12) A mi no em camel·les. Ni regalada et voldria, **francament**. (Solsona 2011, CTILC)

La intenció de la proposició és ferir, s'insisteix en la franquesa per a humiliar la destinatària. El reforç de la qualificació negativa s'empra com a recurs d'atac legítimat a través de l'expressió de franquesa.

Als exemples (11) i (12) veiem que l'expressió de franquesa es col·loca al final de la proposició, el parlant l'afegeix just en el moment en el qual s'adona de la utilitat estratègica de tal expressió a fi de reforçar la seva intervenció. El final de l'oració conté la informació més important, com especifica Montañez Mesas (2007), es tracta d'una posició de rellevància informativa, que evidencia les categories pragmàtiques d'intensificació i d'atenuació.

La possible descortesia de les assercions també pot ser atenuada per l'adverbi *francament*. L'efecte provocat per dir alguna cosa negativa pot ser mitigat gràcies a l'explicitació de l'afany o deure de ser franc i dir obertament el que es pensa. A l'exemple següent, l'emissor s'adona que la seva descripció podria provocar efectes negatius, que podria ser percebuda com a crítica i, per això, decideix justificar l'expressió per la franquesa. Explicita que vol descriure francament com resulta la reproducció dels fruits per part dels pintors, no els vol criticar o subratllar el seu mal gust, per exemple. La franquesa o l'objectivitat del punt de vista és una estratègia emprada per a atenuar la possible percepció descortès d'una afirmació.

(13) És notable i no gens casual la tendència dels pintors del sis-cents a reproduir fruites al punt màxim de la maduració o decantades ja, **francament**, cap a la podridura. (Pairolí 1999, CTILC)

A (14) no només s'atenua amb *francament* l'expressió de l'opinió, que, a més, queda encara més atenuada per la negació del verb epistèmic *creure*, sinó que també es manifesta obertament la preocupació per ofendre l'altra persona. El parlant és suficientment conscient que la seva opinió pot provocar disgust i per aquesta raó desencadena una sèrie d'estratègies protectores de la imatge personal de la persona afectada per tal afirmació.

- (14) **Francament**, i espero que no s'ofengui, no crec que serveixi de res que la Isabel demani a Déu de tenir una criatura. Són coses que depenen de la naturalesa. (Gomà; Pou; Sirera 2001, CTILC)

A l'exemple (15) el parlant es prepara a formular una pregunta que pugui suposar una intromissió en el terreny emocional i privat de la interlocutora, aquí la franquesa també justifica aquesta intromissió, la persona que realitza la pregunta decideix actuar sense embuts, ja que la relació interpersonal existent entre les dues persones li ho permet. La intromissió pot ser entesa com a un acte descortès, però l'explicitació de la possibilitat de preguntar francament per un tema delicat gràcies a la relació de confiança que hi ha, n'atenua la descortesia. Al mateix temps, aquesta estratègia pot servir per a facilitar una resposta franca, ja que si es pregunta una cosa francament, també s'exigeix que l'interlocutor actuï de manera franca en respondre-la.

- (15) Aurora, t'ho preguntaré **francament**, t'has enamorat del professor de piano? (Xirinacs 2003, CTILC)

Ja s'ha dit que l'adverbi *francament*, fora dels casos d'ironia, augmenta el valor positiu dels adjectius que es refereixen a qualitats o característiques positives. *Francament* en aquest ús intensifica la cortesia o també l'autocortesia.

- (16) Manifestar obertament que detestem la seva parella denota una actitud **francament** honesta i és probable que, en alguna ocasió, serveixi per fer obrir els ulls als fills. (Bach 2013, CTILC)

És probable que el fet de fer veure als fills que la seva parella no ens acaba d'agradar pugui ser considerat un comportament no gaire recomanable. Aquí el parlant el qualifica d'honest i sincer, l'adverbi *francament* intensifica els valors positius de l'honestedat deixant clar que s'hauria d'actuar d'aquesta manera per al bé dels fills i així realça la imatge positiva dels pares que ho facin i al mateix temps també realça l'autoimatge.

Evidentment, l'adverbi *francament* es pot orientar a intensificar la cortesia verbal de l'acte en qualsevol altra posició dins del missatge i aquest ús no està reservat només per als sintagmes adjectivals. La cortesia troba suport en el fet que el parlant exposa el que diu com a una opinió franca.

5. Conclusió

Els adverbis *sincerament* i *francament* reforcen una opinió, argument, etc., presenten la informació com a altament rellevant i en tots els casos, al mateix temps, funcionen com a un element d'autoimatge. Gràcies a l'explicitació de la sinceritat el parlant es presenta com a un agent col·laborador que és capaç de garantir l'acompliment de les normes conversacionals. Tot això, a més, generalment està lligat a enfortir estratègicament la posició pròpia en l'argumentació.

Es tracta d'un recurs argumentatiu, que, d'acord amb la intenció comunicativa del parlant, pot establir funcions comunicatives diferents i no es pot vincular automàticament a un únic valor. Els adverbis d'enunciació poden servir per a la consecució de determinats objec-

tius argumentatius. El que és important és el fet que, pel que fa a aquesta mena de recursos, la seva explicitació en el discurs no implica obligatòriament la descortesia, l'explicitació de la sinceritat no contradiu sempre les necessitats de la cortesia verbal.

Com ja s'ha dit, els efectes pragmàtics dels dos adverbis relacionats amb la (des)cortesia verbal poden ser diversos. D'una banda, els adverbis d'enunciació poder estar dirigits a amenaçar la imatge personal de l'interlocutor, de vegades els parlants opten intencionadament per atacar obertament la imatge de l'altra persona per a aconseguir objectius comunicatius determinats. De vegades el dany de la imatge de l'interlocutor no està intencionat, però pot ser percebut com a tal per part de l'altra persona. En tots aquests casos els adverbis estudiats es consideren recursos de la descortesia verbal.

D'altra banda, el valor intensificant dels adverbis *sincerament* i *francament* sovint es combina amb la perspectiva atenuant, és a dir, sovint amb la intensificació de la sinceritat i de la franquesa s'atenua l'enunciació d'allò que pugui damnificar la imatge de l'emissor o de l'altra persona. L'estratègia serveix per a justificar les intervencions perilloses des del punt de vista de la imatge personal dels interactuants.

Finalment, els adverbis en qüestió també poden accentuar la cortesia verbal de les proposicions assertives, ja que els adverbis poden funcionar com a intensificadors de la imatge positiva de l'interlocutor. A més, també poden estar dirigits a realçar estratègicament la imatge positiva del parlant qui així intenta assegurar la seva posició social.

BIBLIOGRAFIA

- ALBELDA MARCO, Marta (2006): „Discordancia entre atenuación/cortésia e intensificación/ descortésia en conversaciones coloquiales“, José Luis Blas Arroyo; Manuela Casanova Ávalos; Mónica Velando Casanova (eds.), *Discurso y sociedad: contribuciones al estudio de la lengua en contexto social*. Castelló de la Plana: Universitat Jaume I, 577-586.
- AUSTIN, John Langshaw (1962): *How to Do Things with Words*. Oxford: Oxford University Press.
- AZNÁREZ MAULEÓN, Mónica i GONZÁLEZ RUIZ, Ramón (2006): „Semántica y pragmática de algunas expresiones de sinceridad en el español actual“, Manuel Casado Velarde; Ramón González Ruiz; María Victoria Romero (eds.), *Análisis del discurso: lengua, cultura, valores. Actas del I Simposio Internacional*, vol. I. Madrid: Arco/Libros, 1211-1228.
- BRENES PEÑA, Ester (2013): „Adverbios y expresiones enunciativas de sinceridad. Valores argumentativos y efectos (des)corteses“, Luis Cortés Rodríguez; José Jesús de Bustos Tovar (dir.), *Oralia: Análisis del discurso oral*, 16. Madrid: Arco/Libros, 33-58.
- BRIZ GÓMEZ, Antonio (2003): „La estrategia atenuadora en la conversación cotidiana española“, Diana Bravo (ed.), *La perspectiva no etnocentrista de la cortésia: identidad sociocultural de las comunidades hispanohablantes*. Estocolmo: Universidad de Estocolmo, 17- 46.

- (2012): „¿Atenuación y cortesía son pareja?“, Julio Escamilla Morales; Henry Vega (eds.), *Miradas multidisciplinares a los fenómenos de cortesía y descortesía en el mundo hispano*. Barranquilla-Estocolmo: Cadis-Programa Edice, 33-75.
- (2017): „Otra vez sobre las funciones de la intensificación en la conversación coloquial“, *Boletín de Filología LII*, 2. Santiago: Universidad de Chile, 37-58. [<https://boletinfilologia.uchile.cl/index.php/BDF/article/view/48596/51140>; 27/05/2021]
- BROWN, Penélope i LEVINSON, Stephen C. (1978): „Universals in language usage: politeness phenomena“, Esther Goody (ed.), *Questions and politeness*. Cambridge: Cambridge University Press, 56-311.
- (1987): *Politeness. Some universals in language use*. Cambridge: Cambridge University Press.
- CAFFI, Claudia (2004): *Mitigation: a pragmatic approach*. Oxford: Elsevier.
- CANTOS, Margarita (2014): *Análisis de la modalización y la cortesía en el debate parlamentario*. Barcelona: Universitat Pompeu Fabra.
- CUENCA, Maria Josep (2015): „Evidentiality (and epistemicity) in Catalan parliamentary debate“, *eHumanista/IVITRA*, 8. Santa Barbara: The University of California, 362-382. [https://www.ehumanista.ucsb.edu/sites/secure.lsit.ucsb.edu.span.d7_eh/files/sitefiles/ivitra/volume8/4.monograficIV/2_Cuenca.pdf; 14/07/2021]
- FOWLER, Roger (1981): *Literature as Social Discourse: the practice of linguistic criticism*. Michigan: Indiana University Press.
- Institut d'Estudis Catalans (2021 [2018]): *Gramàtica essencial de la llengua catalana*, 3a ed. Barcelona: Institut d'Estudis Catalans. [<https://geiec.iec.cat/>; 12/07/2021]
- GONZÁLEZ, Montserrat (2015): „From truth-attesting to intensification: The grammaticalization of Spanish La verdad and Catalan La veritat“, *Discourse Studies*, 17(2), 162-181.
- GONZÁLEZ RUIZ, Ramón (2007): „Modalizadores de sinceridad, cooperación y estrategias comunicativas“, *Anuario de Lingüística*, 21-22 (2005-2006). Valladolid: Universidad de Valladolid, 199-228.
- GRICE, Herbert Paul (1975): „Logic and conversation“, Peter Cole; Jerry Morgan (eds.), *Syntax and Semantics*. Nueva York: Academic Press, 41-58.
- (1989): *Logic and conversation. Studies in the way of the words*. Cambridge, Massachusetts: Harvard University Press.
- HAVERKATE, Henk (1994): *La cortesía verbal. Estudio pragmalingüístico*. Madrid: Gredos.
- HOLMES, Janet (1984): „Modifying illocutionary force“, *Journal of Pragmatics*, 8 (3), 345-365.
- IGLESIAS RECUERO, Silvia (2010): „Aportación a la historia de la (des)cortesía: las peticiones en el siglo XVI“, Franca Orletti; Laura Mariottini (eds.), *(Des)cortesía en español: Espacios teóricos y metodológicos*. Roma-Estocolmo: Programa Edice, 369-398.
- LÓPEZ, Àngel i MORANT, Ricard (2008 [2002]): „L'Adverbi“, Joan Solà (ed.), *Gramàtica del català contemporani*, vol. 2, Sintaxi (1-16) 4a ed. Barcelona: Empúries, 1799-1851.

- MATA, Meritxell (2007): „Els adverbis d'acte de parla i el *modus* oracional“, *Llengua & Literatura*, 18, 285-315.
- MONTAÑEZ MESAS, Marta Pilar (2007): „Marcadores del discurso y posición final: La forma “¿eh?” en la conversación coloquial española“, *ELUA: Estudios de Lingüística*, 21. Universidad de Alicante, 261-280. [https://rua.ua.es/dspace/bitstream/10045/9941/1/ELUA_21_13.pdf; 15/07/2021]
- PAYRATÓ, Lluís (2008 [2002]): „L'enuciació i la modalitat oracional“, Joan Solà (ed.), *Gramàtica del català contemporani*, vol. 2, Sintaxi (1-16) 4a ed. Barcelona: Empúries, 1151-1217.
- PÉREZ SALDANYA, Manuel (1991): „Adverbis modals i adverbis performatius“, Àngel López García; Evangelina Rodríguez (eds.), *Miscel·lània homenatge Enriquet García Díez*. Valencia: Universitat de València, 403-416.
- PORROCHE BALLESTEROS, Margarita (2005): „Sobre *francamente*“, María Auxiliadora Castillo Carballo (coord.), *Actas del XV Congreso Internacional de ASELE. Las gramáticas y los diccionarios en la enseñanza del español como segunda lengua: deseo y realidad*. Sevilla: Secretariado de Publicaciones de la Universidad de Sevilla, 693-699. [https://cvc.cervantes.es/ensenanza/biblioteca_ele/asele/pdf/15/15_0691.pdf; 05/06/2021]
- (2006): „Sobre los adverbios enunciativos españoles. Caracterización, clasificación y funciones pragmáticas y discursivas fundamentales“, *Revista Española de Lingüística*, 35 (2), 495-522. [<http://www.sel.edu.es/pdf/jul-dic-05/RSEL-Porroche.pdf>; 04/06/2021]
- SEARLE, John Rogers (1969): *Speech Acts: An Essay in the Philosophy of Language*. Cambridge: Cambridge University Press.
- (1976): “A classification of illocutionary acts”, *Language in society* 5. Cambridge: Cambridge University Press, 1-23.
- WILLETT, Thomas (1988): “A cross-linguistic survey of the grammaticalization of evidentiality”, *Studies in Language*, vol 12.1, 51-97.

Corpus:

- COR: ALTURO, Núria; BLADAS, Òscar; PAYÁ, Marta; PAYRATÓ, Lluís (eds.) (2004): *Corpus oral de registres. Materials de treball*. Barcelona: Publicacions i Edicions de la Universitat de Barcelona. [<http://www.ub.edu/ccub/corpusoralderegistres-cor.html>; 05/06/2021]
- DSPC: Diaris de Sessions del Parlament de Catalunya. [www.parlament.cat; 04/07/2021]
- COC: PAYRATÓ, Lluís i ALTURO, Núria (ed.) (2002): *Corpus oral de conversa col·loquial. Materials de treball*. Barcelona: Publicacions de la Universitat de Barcelona. [<http://www.ub.edu/ccub/corpusoraldeconversacolloquial-coc.html>; 06/06/2021]
- CTILC: RAFEL I FONTANALS, Joaquim (dir.) (2005): *Corpus textual informatitzat de la llengua catalana*. Barcelona: Institut d'Estudis Catalans. [<https://ctilc.iec.cat/scripts/index.asp>; 27/06/2021]

PERFIL ACADÈMIC Y PROFESSIONAL

Lucie Kuzmová és doctora en Llengües Romàniques per la Universitat Masaryk de Brno (República Txeca) y professora titular del grau Llengua i Literatura Catalanes a la mateixa universitat. La seva recerca es dedica a la pragmalingüística de la llengua catalana, sobretot a les qüestions relacionades amb la (des)cortesia verbal, l'atenuació i la intensificació lingüístiques.

Fecha de recepción: 13/12/2021

Fecha de aceptación: 14/02/2022